

การอนุศาสนาจารย์
บทที่หนึ่ง
ประวัติการอนุศาสนาจารย์

294.3
ย366ก

การอนุศาสนาจารย์

บทหนึ่ง

ประวัติการอนุศาสนาจารย์

กองทัพอากาศ

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

พันเอก ขุนจรูญธรรมประกาศ

(จรรยา สุวรรณเนตร)

อดีตหัวหน้ากองอนุศาสนาจารย์ กองทัพบก

ณ ฌาปนสถานกองทัพบก วัดโสมนัสวิหาร

๑๐ เมษายน ๒๕๐๑

หอสมุดแห่งชาติรัชมังคลาภิเษก
จันทบุรี

หอสมุดแห่งชาติสาขานครราชสีมา

การอนุศาสนาจารย์

บทที่หนึ่ง

ประวัติการอนุศาสนาจารย์

กองทัพอากาศ

กองบัญชาการ

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

พันเอก ขุนจรรยาธรรมประกาศ

(จรรยา สุวรรณเนตร)

อดีตหัวหน้ากองอนุศาสนาจารย์ กองทัพบก

ณ ฌาปนสถานกองทัพบก วัดโสมนัสวิหาร

๑๐ เมษายน ๒๕๐๑

กรมการปกครอง
กระทรวงมหาดไทย
กรุงเทพฯ

กรมการปกครอง
กระทรวงมหาดไทย

บัตรประชาชน

ชื่อ

นายสมชาย ใจดี

นามสกุล ใจดี

1

เลขประจำตัว

เลขประจำตัวประชาชน

เลขประจำตัวประชาชน

(เลขประจำตัวประชาชน)

เลขประจำตัว

๑๒

เลขประจำตัวประชาชน

เลขประจำตัว

294.3

ย 3667

เลขประจำตัว

๔-109709

ขุนจรรยาธรรมประกาศ

(จรรยา สุวรรณเนตร)

เมื่อยังเป็นข้าราชการกลาโหมพลเรือน

ถ่ายเมื่อ ๒๘ พ.ย. ๘๖

๒๗ มกราคม ๒๔๕๐ เป็นหัวหน้าอนุศาสนาจารย์โรงเรียน
นายร้อยทหารบก

๑๑ ตุลาคม ๒๔๕๑ เป็นหัวหน้าอนุศาสนาจารย์ แผนกที่ ๓
กรมสวัสดิการทหารบก

๒๒ ธันวาคม ๒๔๕๕ เป็นหัวหน้ากองอนุศาสนาจารย์และ
ฌาปนกิจ กรมสวัสดิการทหารบก และรักษาราชการหัวหน้าแผนก
อนุศาสนาจารย์ กองอนุศาสนาจารย์และฌาปนกิจ กรมสวัสดิการทหาร-
บก อีกตำแหน่งหนึ่ง

๒ พฤศจิกายน ๒๔๕๖ พ้นจากตำแหน่งรักษาราชการ
หัวหน้าแผนกอนุศาสนาจารย์ คงดำรงตำแหน่งหัวหน้ากองอนุศาสนา-
จารย์ ตำแหน่งเดียว

๑ มกราคม ๒๔๕๗ โกรยแต่งตั้งให้มียศทหารเป็น ว่าที่
พันเอก

๑ มกราคม ๒๔๕๘ โกรยพระราชทานยศเป็น พันเอก

สำหรับราชการพิเศษ เมื่อคราวสงครามมหาเอเชียบูรพา
พ.ศ. ๒๔๘๔ โกรยตำแหน่งในสนามเป็นหัวหน้ากองบังคับการกองพล ๗
และในการรบราฆ่าฟัน ๒๕ มิถุนายน ๒๔๕๔. ได้ปฏิบัติหน้าที่ มี
สิทธิไต่สวนราชการเป็นทวิคูณ ตั้งแต่เดือน มิถุนายน ๒๔๕๔ ถึง
๖ กันยายน ๒๔๕๔

ไม่ เพราะมาท้วงถึงแก่กรรมเสีย ด้วยว่าความตายนั้นเป็นภัยนอก
อำนาจ ใครๆ ไม่สามารถจะหนีให้พ้นได้ ความมา ความไป, จุดและ
อุปบัติของสัตว์ทั้งหลาย ยังมีอยู่ตราายโค สัตว์ทั้งหลายก็ย่อมมีมรณะ
เป็นธรรมดา

เพราะฉะนั้น เมื่อ พ้นเอก ชุนรณธรรมประกาศ ดำรงชีวิต
อยู่โดยสมควรแก่ศตภาพแล้ว ถึงบ่ายวันท ๑๘ ธันวาคม ๒๔๕๕
ขณะปฏิบัติหน้าที่ราชการเตรียมงานวันพระสถิตวันกองทัพก กำลังไป
พักผ่อนที่ สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า วัดมกุฏกษัตริย์ ได้เกิดอาการหน้า
มืดว้างเวียนขึ้นในบัดนั้น และได้ไปถึงแก่กรรมลงที่โรงพยาบาลพระ-
มกุฏเกล้า แพทย์ลงความเห็นว่ เส้นโลหิตในสมองแตก คำนวณ
อายุได้ ๖๐ ปี ทั้งความสลดอาลัยไว้แก่คณะอนุศาสนาจารย์และบรรดา
บุตรภรรยาญาติมิตรอย่างสุดซึ้ง

ขอบุญกุศลซึ่งคณะเจ้าภาพได้บำเพ็ญตักขณนอวสาน จงกล
บรรดาลให้ พ้นเอก ชุนรณธรรมประกาศ ได้ทราบและรับอนุโมทนา
เพื่อสำเร็จเป็นขัตตานุโมทนามัยกุศล กลบรรดาลให้เป็นहितานุหิต
ประโยชน์สุขโดยสมควรแก่คติวิสัย ในสัมปรายภพโน้น เทอญ.

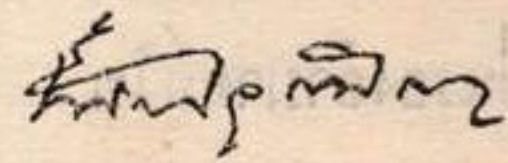
คำปรารภ

พณเอก ขุนจรรยธรรมประกาศ เคยมาเป็นอนุศาสนาจารย์ประจำ
กรมอากาศยาน ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๓ ถึง พ.ศ. ๒๔๗๕ ขณะนั้น
มียศเป็นรองอำมาตย์โท ทหารอากาศรุ่นนั้นส่วนมากยังจำท่านได้
ทั้งทางส่วนรวมและส่วนตัว เพราะเคยได้ฟังธรรมบรรยายของท่านผู้
ย่าง ไหว้สาละคืนเคยเป็นที่สยอธำมาศอย่าง

โดยปกติ ท่านผู้เป็นคุณสภาพ เรียบร้อย นุ่มนวล อ่อนโยน
ต่อบุคคลทั่วไป เหมาะสมตำแหน่งหน้าที่อนุศาสนาจารย์ เมื่อมาเป็น
อนุศาสนาจารย์ทหารอากาศ ก็ได้ช่วยวางรากฐานการอนุศาสนาจารย์
ทหารอากาศไว้เป็นอย่างดี สมควรแก่กาลสมัย เป็นบุญคุณแก่กองทัพ
อากาศ ในงานพระราชทานเพลิงศพของท่าน กองทัพอากาศจึงขอ
ร่วมการบำเพ็ญกุศล พิมพ์หนังสือ เป็นธรรมเนียมการสนองคุณท่าน
ในโอกาสสุดท้ายนี้ด้วย

หนังสือที่จะพิมพ์คราวนี้ ควรจะเป็นเอกสารบันทึกการปฏิบัติงาน
ของท่านผู้ สมัยที่ท่านมาประจำกรมอากาศยาน แต่น่าเสียดายที่
บันทึกตอนนั้น ได้สูญหายไปในการขนย้ายคราวสงครามมหาเอเชียบูรพา
กองอนุศาสนาจารย์ทหารอากาศ จึงเลือกเรื่อง "การอนุศาสนาจารย์"
ซึ่งเรียบเรียงขึ้นใหม่ ให้พิมพ์ขึ้นช่วยในงานนี้

ขอผลงานส่งแห่งกตัญญูกตเวทีทวธรรม และกุศลผลบุญที่
 กงทัฬหอากาศไต่ข้าเพญทงน ึ่งอำนวยวิบากบุญสมบัติ แก่ พันเอก
 ขุนจรูญธรรมประกาศ โดยควรแก่ฐานะและคติวิสัยในสัมปรายภาพ ทุก
 ประการ.

พลอากาศโท พล.

(เพื่อง เพื่องวชิราวุธ)

รองผู้บัญชาการทหารอากาศ

ลงชื่อแทน ผู้บัญชาการทหารอากาศ

กองทัพอากาศ

๒๕ มีนาคม ๒๕๐๑

คำนำ

“ประวัติการอนุศาสนาจารย์” เป็นบทที่หนึ่งของประมวลเอกสารเรื่อง “การอนุศาสนาจารย์” กองอนุศาสนาจารย์ทหารอากาศ ได้ค้นคว้า รวบรวม เรียบเรียง และแปลจากเอกสารต่างประเทศหลายเล่มด้วยกัน ประมวลไว้เป็นตำราขึ้นต้น สำหรับอนุศาสนาจารย์ทหารอากาศศึกษาเพื่อปฏิบัติหน้าที่และติดต่อประสานงาน กับสมาชิกของทหารอากาศ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของควย.

จุดประสงค์ของประมวลเอกสารนี้ คือ;—

- เพื่อเล่าความเป็นมา ของการอนุศาสนาจารย์ ทั้งฝ่ายตะวันตก และฝ่ายตะวันออก ตั้งแต่สมัยศกค้ายรรพ์ สมัยกลาง จนถึงสมัยปัจจุบัน
- เพื่อให้ทราบสถานะของอนุศาสนาจารย์ ทั้งในยามสงคราม และในยามสงบ
- เพื่อ ศึกษา แผนงาน และ หน้าที่ ของ อนุศาสนาจารย์ กองทัพอากาศอเมริกัน เปรียบเทียบกับแผนงานและหน้าที่ของอนุศาสนาจารย์ทหารอากาศไทย
- เพื่อจัด และปรับปรุงงาน อนุศาสนาจารย์ ให้เป็น ประโยชน์ แก่กองทัพอากาศยิ่งขึ้น ทั้งในด้านหลักการ, วิชาการ และปฏิบัติการ

— เพื่อเปรียบเทียบ ความแตกต่าง ระหว่าง การ อนุศาสนาจารย์
ของฝรั่ง กับ อนุศาสนาจารย์ของไทย.

ประมวลเอกสารการอนุศาสนาจารย์เล่มนี้ ได้ถอดประมวลเอกสาร
อนุศาสนาจารย์ทหารอากาศอเมริกัน (The Air Force Chaplain)
เป็นหลักในการเรียบเรียงค่านวชาการ และแบ่งออกเป็น ๑๒ บท คือ

บทที่หนึ่ง....ประวัติการอนุศาสนาจารย์

บทที่สอง....การอนุศาสนาจารย์ทหารอากาศไทย

บทที่สาม....สถานะของอนุศาสนาจารย์

บทที่สี่....แผนงาน ว่าด้วยการบูชาและสวัสดิภาพทางจิตใจ

บทที่ห้า....แผนงาน ว่าด้วยการศึกษาศาสนาและศีลธรรม

บทที่หก....แผนงาน ว่าด้วยการปรึกษาเป็นรายบุคคล

บทที่เจ็ด....แผนงาน ว่าด้วยการบริการเพื่อบรรเทาทุกข์

บทที่แปด....แผนงาน ว่าด้วยการประชาสัมพันธ์

บทที่เก้า....แผนงาน ว่าด้วยศิลปะการนำทางวัฒนธรรม

บทที่สิบ....การจัดและบริหารสำนักงาน

บทที่สิบเอ็ด....บริภัณฑ์, อุปกรณ์ และสถานที่ของอนุศาสนาจารย์

บทที่สิบสอง....โอกาสศึกษาของอนุศาสนาจารย์

ภาคผนวก ๑การตรวจผลงานของอนุศาสนาจารย์

ภาคผนวก ๒รายงานของอนุศาสนาจารย์

ประมวลเอกสารการอนาศนาจารย์นึ่ง เพ่งสำเนาเป็นรูปร่าง และ
 มีโอกาสได้นำบทหนึ่งออกตีพิมพ์ในคราวนี้เป็นครั้งแรก ยังไม่ได้รับ
 การตรวจตราแก้ไขทั่วถึงทุกบท จึงหวังว่าจะได้รับความกรุณาจากผู้
 ห่วงค้ำและสนใจในงานอนาศนาจารย์ ช่วยชี้แจงข้อบกพร่องที่ควรแก้ไข
 และเพิ่มเติม เพื่อให้ประมวลเอกสารนี้ใกล้ความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น.

กองอนาศนาจารย์ กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ

๑๐ เม.ย. ๐๑

การอนุ

‘มาตินแห่งเมืองทวร์ส ผู้แบ่งเสียดลุมของเขาครึ่งหนึ่งให้แก่คนขอทาน
ซึ่งกำลังหนาวทวิสนอยู่’

๑๐. ในประมวลหลักสูตรวิชาอนุศาสนาจารย์ของกองทัพอากาศ
อเมริกัน (Consolidated Syllabus) ว่าด้วยการบูชาและสวัสดิภาพ
ทางจิตใจ (Worship and Pastoral Functions) ได้กล่าวถึง
ประวัติการอนุศาสนาจารย์ ตั้งแต่สมัยโบราณ ถึงสมัยปัจจุบันไว้โดยย่อ
ดังนี้

(ก) การอนุศาสนาจารย์สมัยโบราณ

๑. ในอียิปต์ ได้แก่พวกพระของเทพบิครแอมมอน รา
(Ammon Ra) ประมาณ ๑๖๐๐ ปีก่อนคริสตกาล
๒. ในกรีซ ได้แก่พระของพวกอารยัน ผู้ดำรงตน
เสมือนเป็นพ่อของชาวบ้าน
๓. ในโรม ได้แก่พวกหมอดู (Augurs) พวกให้
ฤกษ์-ยามของกองทัพโรมัน

(ข) การอนุศาสนาจารย์สมัยคัมภีร์ไบเบิล

๑. นานา และพระบัญญัติ
๒. มีอาห์กัย การพิจารณาคดีทางทหาร

(ค) การอนุศาสนาจารย์สมัยกลาง

๑. เซนค์ มาร์ติน แห่งเมืองทวร์ส (มีเรื่องเล่าไว้
ข้างต้น)

๒. อนุศาสนาจารย์ประจำครอบครัว (Domestic Chaplain)

๓. อนุศาสนาจารย์ในสงครามครูเสด

๔. อนุศาสนาจารย์ที่กล่าวถึงในคัมภีร์, สภาราติยอน

๕. อนุศาสนาจารย์ของนิกายศาสนาต่างๆ

(ข) การอนุศาสนาจารย์ตลอดสมัยสงครามปฏิวัติ (Revolutionary War)

๑. อนุศาสนาจารย์ทหาร

๒. อนุศาสนาจารย์อาสาสมัคร

๓. อนุศาสนาจารย์ที่มีชื่อเสียงและการกระทำของเขา
สมัยนั้น

๔. ประธานาธิบดี ยอร์ช วอชิงตัน และหลักอหิงสา
ทางศาสนา

(ง) การอนุศาสนาจารย์ระหว่างสงคราม ปี ค.ศ. ๑๘๑๒
และสงครามกลางเมือง

๑. อนุศาสนาจารย์ในฐานะเป็นครูตามโรงเรียนที่ห่างไกล

๒. นักบวช และอนุศาสนาจารย์ผู้ริเริ่มงานในระยะนี้ คือ
Fr. De Smet (ภราดร เดอ สเมท)

(จ) การอนุศาสนาจารย์ระหว่างสงครามกลางเมือง (Civil War)

๑. การบรรจุและแต่งตั้งอนุศาสนาจารย์, สถานะของ
อนุศาสนาจารย์
 ๒. อนุศาสนาจารย์ประจำโรงพยาบาล แต่งตั้งโดย
ประธานาธิบดีลินคอล์น
 ๓. ระยะเริ่มต้นของพลเรือน ที่เข้าไปช่วยงานอนุ-
ศาสนาจารย์ : คณะเผยแผ่ศาสนาคริสต์เคียน
 ๔. การรับรองภาวะอนุศาสนาจารย์เป็นทางราชการ
- (ฉ) การอนุศาสนาจารย์ตลอดระยะเวลาสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง
๑. ปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับสถานะและหน้าที่ของ
อนุศาสนาจารย์
 ๒. บรรดาอนุศาสนาจารย์ศาสนาต่าง ๆ, คณะกรรมการ
สวัสดิภาพของยิว
 ๓. บิชอป เบรนท์ ไกรย์แต่งตั้งเป็นหัวหน้าอนุศาสนา-
จารย์ในปี ค.ศ. ๑๙๑๕
 ๔. สถานที่อบรม (Chapel) ที่สร้างขึ้นตลอดสมัยนั้น
 ๕. ในสมัยนั้น กองทัพอเมริกันมีอนุศาสนาจารย์
๒,๓๖๓ คน
- (ซ) การอนุศาสนาจารย์ตลอดระยะเวลาสงครามโลกครั้งที่สอง
๑. หัวหน้าอนุศาสนาจารย์ไกรย์แต่งตั้งเป็นตำแหน่ง
ถาวร โดยท่านประธานาธิบดีอเมริกัน ให้ยศเป็น
พันเอก เมื่อ ค.ศ. ๑๙๒๐ (พ.ศ. ๒๔๖๓)

๒. กฎข้อบังคับว่าด้วยแต่งตั้งและเลื่อนยศอนุศาสนา-
จารย์ทหารให้เป็นไปตามองค์เกี่ยวกับนายทหารอื่นๆ

๓. ลคหน้าท่อนๆ ของอนุศาสนาจารย์ให้น้อยลงไป
เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่เป็นผลให้คำแนะนำ และเป็น
ปรึกษาทางจิตใจได้เต็มที่

๔. วางแผนงานสร้างโรงสวดเพิ่มขึ้น เพื่อให้
อนุศาสนาจารย์ได้รับความสะดวกในการอบรมทหาร
ยิ่งขึ้น

๕. มีบริภัณฑ์พิเศษ สำหรับอนุศาสนาจารย์ใช้ปฏิบัติ
งานนี้ให้ได้ดี

๖. ยศของหัวหน้าอนุศาสนาจารย์ เลื่อนขึ้นเป็น
พลจัตวา (Brigadier General) ในปี ค.ศ. ๑๙๔๑
(พ.ศ. ๒๔๘๔) และเลื่อนขึ้นเป็นพลตรี (Major
General) ในปี ค.ศ. ๑๙๔๓ รองหัวหน้าทุกสาย
ได้รียกเป็นพลจัตวา

๗. จำนวนอนุศาสนาจารย์ของกองทัพอเมริกันสมัยนั้น
มีจำนวน ๘,๘๕๖ คน ในจำนวนนี้ ๗๘ คน ถูกฆ่า
ตายในขณะปฏิบัติงาน, ๕ คน ตายในค่ายกักกันของ
ญี่ปุ่น และ ๒๖๔ คนได้รบบาดเจ็บ ผู้ที่ไ้รบเหี่ยว
ในฐานะปฏิบัติหน้าที่ได้มีจำนวน ๒,๓๕๕ คน

(ซ) การอนุศาสนาจารย์สมัยสงครามโลกครั้งที่สอง

๑. เมื่อยังเป็นกองบินทหารบก (Army Air Corps) อนุศาสนาจารย์ทุกคน ยกเว้นอนุศาสนาจารย์ทหารเรือ ขนตรงต่อหัวหน้าอนุศาสนาจารย์ทหารบก

๒. เมื่อเป็นกองทัพอากาศ พลเอก เอช. เอช. อาร์โนลด์ ได้จัดตั้งอนุศาสนาจารย์ขึ้นแยกจากกองทัพบก

๓. รัฐบัญญัติป้องกันชาติ (The National Defence Act) ในปี ค.ศ. ๑๙๔๗ (พ.ศ. ๒๔๙๐) ได้ระบุให้แยกกองทัพอากาศออกเป็นกองทัพหนึ่ง จึงมีการแต่งตั้งหัวหน้าอนุศาสนาจารย์ดำเนินงานโดยเอกเทศขนตรงต่อกองทัพอากาศ

๔. สถานะของอนุศาสนาจารย์กองทัพอากาศ ในปัจจุบันนี้ นับว่าดีขึ้นเรื่อย ๆ และได้ผลสำเร็จกว้างขวางกว่าแต่ก่อน เมื่อเปรียบเทียบกับงานอนุศาสนาจารย์สาขาอื่น ๆ

๑๑. สำหรับประวัติการอนุศาสนาจารย์ฝ่ายตะวันออก ยังไม่มีท่านผู้ใดค้นคว้าหาหลักฐานมาแสดง เหมือนอย่างฝ่ายตะวันตกจัดทำไว้ แต่ก็น่าเหลือเกินที่เราจะประวัติความเป็นมาของอนุศาสนาจารย์เก่าแก่ไม่น้อยกว่าทางตะวันตกเหมือนกัน แหล่งที่มาของอารยธรรม

ฝ่ายตะวันออก เมื่อเปรียบเทียบกับฝ่ายตะวันตก ก็อาจกล่าวได้ว่า มี
มา ๓ ทางด้วยกันคือ ๑. อารยธรรมของอินเดีย ๒. อารยธรรม
ของจีน และ ๓. วิทยาศาสตร์ ซึ่งประเภทหลังนี้ เราได้มาจากฝ่าย
ตะวันตก เช่นเดียวกับฝ่ายตะวันตกที่ได้จากฝ่ายตะวันออก คืออารยธรรม
ของกรีก และคัมภีร์ไบเบิล

๑๒. ประวัติการอนุศาสนาจารย์ฝ่ายตะวันออก มีทั้งที่เป็นส่วน
จินตภาพ (Imagination) ซึ่งเป็นนิยายปรัมปราเล่ากันมา อย่างเกี่ยว
กับเรื่องเช่นตำนานแห่งเมืองทอรัสของฝรั่ง และมีความเป็นมาในรูป
อื่น ๆ เช่น เป็นปโรหิต, อมาตย์, โหราจารย์, คายส, ฤษีชีไพร และเป็น
หัวหน้ากรวย ซึ่งปรากฏในคัมภีร์ศาสนาพราหมณ์ และพระพุทธศาสนา
เราอาจรวบรวมอนุศาสนาจารย์ในรูปต่าง ๆ ของฝ่ายตะวันออกตั้งแต่สมัย
โบราณถึงสมัยปัจจุบันได้ดังนี้

(ก) การอนุศาสนาจารย์ในสมัยโบราณ

๑. ในอินเดีย : ศาสนาพราหมณ์ และพุทธศาสนา

๒. ในจีน

เมื่อพูดถึงความเก่าแก่ของอารยธรรมของอินเดีย ก็ต้องพูดถึง
ศาสนาพราหมณ์ ซึ่งเป็นศาสนาอันชนชาติอารยันอพยพเข้าไปในอินเดีย
นับถอยหลังมาก่อนพระพุทธศาสนา และเป็นข้อเกิดแห่งมతชนต้นของ
พระพุทธศาสนาด้วย มีนักปราชญ์ทางศาสนาหลายท่านกล่าวว่า พระ

พุทธศาสนา คือศาสดาของศาสนาพราหมณ์ แต่เป็นศาสดาที่สวຍกว่าแม่
 แม่ศาสนาพราหมณ์ก็บังแย่งออกเป็น ๒ สมัย คือสมัยแรกมีมา
 ก่อนพระพุทธศาสนา แต่จะก่อนกว่าก็ยังไม่ผู้ใดคาดได้ เพราะ
 ศาสนาพราหมณ์เกิดขึ้นจากฤษีของพวกพราหมณ์หลายคนช่วยกัน
 บัญญัติขึ้น มีการเพิ่มเติมตามลำดับ และมาถึงคราวเลื่อมรศมี เมื่อ
 พระพุทธศาสนาอุบัติขึ้น และศาสนันมีเหตุผลดีกว่า แต่ถึงอย่างนั้น
 พระพุทธศาสนาก็เจริญรุ่งโรจน์อยู่ได้ถึงยุคสูงสุดเพียง ๔ - ๕ ศตวรรษ
 แล้วก็เริ่มอวยรศมี เพราะในศาสนาพราหมณ์มีคนคือนำเอาลทธิศาสนา
 พราหมณ์ที่ปรบปรองใหม่เข้ามาแข่ง ศาสนาพราหมณ์ที่ปรบปรองใหม่นี้
 เรียกว่า ศาสนาฮินดู เป็นศาสนันที่นำคติศาสนาพราหมณ์เดิมมา
 ผสมกับพระพุทธศาสนา เพราะฉะนั้นศาสนาฮินดูจึงเป็นศาสนา
 พราหมณ์ที่เกิดหลังพระพุทธศาสนา ดังนั้น หลักฐานที่ไดจากศาสนา
 พราหมณ์ จึงต้องพิจารณาให้แน่เสียก่อน ว่าเกิดก่อนหรือเกิดหลัง
 พระพุทธศาสนา เช่นเรื่องรามเกียรติ์ เรื่องมหาภารตยทุธิ ซึ่งเราเข้าใจ
 ใจว่าแต่งขึ้นก่อนพุทธกาลนั้น พระยาประมวลิวิชาพล ได้เขียนไว้ใน
 หนังสือเรื่องลทธิอวยรศมี อ้างความเห็นของศาสตราจารย์แรปสัน
 (Rapson) ว่า

“๔๐๐ - ๓๐๐ ก่อนคริสตกาล สมัยมหาภารตะ

๔๐๐ - ๒๐๐ ก่อนคริสตกาล สมัยรามายณะ (รามเกียรติ์)”

